

Provincie Noord-Holland
t.a.v Gedeputeerde mevrouw E. Rommel
Postbus 3
2001 DA Haarlem

Stichting Behoud Waterland
Overlekgouw 3
1151CX Broek in Waterland
www.stichtingbehoudwaterland.nl

Cc Provinciale Staten

Broek in Waterland, 14 september 2020

Betr: realiseren van natuurdoelen in Waterland-Oost

Geachte gedeputeerde Rommel,

Middels deze brief vraagt de Stichting Behoud Waterland (SBW) uw dringende aandacht voor Waterland-Oost. Door jarenlang te zwichten voor allerlei belangen en geen consequente en duurzame koers te varen, holt de natuur in Waterland-Oost achteruit. De situatie is urgent. Onze oproep aan u: kom in actie! Nu!

Onze keuzes

In de maand augustus van 2020 is de jaarlijkse balans van het weidevogelseizoen in Noord-Holland opgemaakt. Het resultaat is slecht. Er waren wel nesten, maar er zijn nauwelijks kuikens opgegroeid. De oorzaak daarvan wordt toegeschreven aan met name droogte en predatie¹.

Volgens de SBW heeft de droogte van de weilanden in Waterland-Oost niets te maken met klimaatsverandering of gebrek aan regen in het voorjaar, maar alles met onze keuzes. Immers, wel of geen weidevogellandschap is een keuze, zoals de bekende wetenschapper Piersma zegt: 'Een weidevogellandschap is bij uitstek mensenwerk, waar we draaien aan de knoppen om te krijgen wat we willen. In eerste, maar ook in laatste instantie gaat het er dus om wat we willen'².

Pijnlijk

Samen met Ton Pieters, de voormalig boswachter van Staatsbosbeheer (SBB), hebben we geconstateerd dat in mei en juni van dit jaar nagenoeg alle NNN-gebieden in Waterland-Oost, exclusief Varkensland ('reservaten'), veel te droog waren. We zagen vrijwel alleen kuiken-loze grutto's in gemaaide en met drijfmest geïnjecteerde weilanden staan buiten de reservaten. Zij waren bezig met zich op te vetten voor hun terugtocht naar Afrika. Binnen de reservaten liepen al koeien, schapen of paarden en sommige stukken waren al gemaaid.

Dat is pijnlijk. Immers, alle cruciale ingrediënten voor een topgebied voor weidevogels zijn in Waterland-Oost aanwezig. De gerealiseerde NNN-gebieden bedragen in totaal ruim 600 hectare (exclusief Varkensland). Het is een open landschap en de provincie heeft er grotendeels het beheertype vochtig weidevogelgrasland aan toegekend³. Voor het beheer daarvan worden door u en

¹ <https://www.landschapnoordholland.nl/nieuws/zwaar-weidevogelseizoen-door-droogte-en-predatie>

² Hoogleraar trekvoegecologie aan RU Groningen in voorwoord van het boek Weidevogels in een veranderend landschap, 2013 Hoogleraar trekvoegecologie aan RU Groningen in voorwoord van het boek Weidevogels in een veranderend landschap, 2013, van Jan van der Geld, Nico Groen en Ron van 't Veer.

³ Natuurbeheerplan 2020, beheertype 13.01.

LNV subsidies en toelagen betaald. “Er is voldoende water, er zitten genoeg zaadjes voor kruiden in de grond en er zijn voldoende reservaatgronden, zeker als het NNN klaar is’, aldus Ton Pieters. “Als het in Waterland-Oost niet lukt, lukt het nergens.”

Toen Ton Pieters tien jaar geleden stopte als boswachter waren de reservaten nog zodanig ingericht dat er voldoende met water kon worden gestuurd. In De Munt, gelegen aan de Uitdammerdijk tussen het Kinselmeer en de Blijkmeerpolder, zaten minimaal 70 grutto-paren. Verder zaten er andere soorten als de kemphaan en watersnip. Tien jaar later is dit aantal in De Munt meer dan gehalveerd en ook elders is de omvang van de weidevogelpopulaties verontrustend geslonken: veel minder vogels en te gering in aantal om predatoren te kunnen verjagen. De populatie veroudert. De kemphaan is er niet meer, de watersnip is zeldzaam. De kwaliteit van de weidevogelgraslanden is duidelijk achteruitgegaan.

Falend mensenwerk

Het beheer in de reservaten wordt nu grotendeels door ongeveer een twintigtal boeren uitgevoerd, naast het beheer van hun eigen percelen met een agrarische bestemming. SBB, eigenaar van bijna alle reservaatgronden, doet zelf voornamelijk het botanisch beheer van de rietlanden binnen de reservaten.

De boeren hebben een pachtcontract met SBB en betalen voor het gebruik van de grond in de reservaten. Het is vanuit de boeren gezien begrijpelijk dat zij het aan hen toevertrouwde weidevogelgrasland in de reservaten zodanig beheren, dat het wat oplevert voor hun (melkvee)bedrijf. Maar daardoor voldoen de reservaatgronden niet aan het vereiste van ‘duurzaam beschermde en beheerde ecologische structuur’⁴.

Ook door de huidige agrarische bedrijfsvoering en uitbreidingen in Waterland-Oost buiten de reservaten komen de natuurwaarden in de reservaten verder onder druk te staan. Te denken valt aan de (voorzien) uitbreidingen van de melkveebedrijven op het adres Aandammergouw 10 te Zuiderwoude en aan de Poppendammergouw in Landelijk Noord van de gemeente Amsterdam, waardoor de stikstofdeposities zijn toegenomen op onder meer het nabijgelegen veenmosrietland binnen de reservaten. Zie in dit verband bijgesloten e-mails van Frank Berendse, hoogleraar natuurbeheer Wageningen en Ab van Dorp, boswachter ecologie SBB.

Zoals eerder gezegd: weidevogellandschap is mensenwerk. Het mensenwerk in Waterland-Oost faalt. Niet alleen falen de grondeigenaar en de pachters, ook de provincie. De provincie moet er immers voor zorgen dat de reservaatgronden wél voldoen aan voornoemd vereiste. Daarenboven heeft de Nederlandse overheid internationale verplichtingen betreffende de weidevogels⁵.

Voldoende kennis

Het is duidelijk wat er moet gebeuren om de natuurdoelstellingen in Waterland-Oost te halen. Er is meer dan voldoende kennis aanwezig.

De oplossing is prioriteit geven aan de natuur. Dat betekent vernatting. Cruciaal zijn voldoende greppels met flauwe taluds gevuld met water. Het water moet bij voorkeur al in de wintermaanden op hoog peil worden gezet (0-20 cm onder het maaiveld). Hoog water remt de groei van het gras in het voorjaar. Dat is nodig voor het creëren van een kruiden- en bloemrijk grasland met een variatie aan laag groeiende kruiden en grassen en een open structuur. En dat is weer van belang voor de aanwezigheid en diversiteit van bijvoorbeeld insecten, het voedsel voor kuikens en volwassen vogels.

⁴ Bladzijde 17 van het op 18 november 2019 door Provinciale Staten van N-H vastgestelde Programma Natuurontwikkeling 2020-2024.

⁵ Van belang zijn vooral de EU-Vogelrichtlijn, de EU-Habitatrichtlijn, het verdrag van Bern inzake het behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijk leefmilieu in Europa en de Overeenkomst inzake de bescherming van Afrikaans-Euraziatische trekkende watervogels (AEWA).

Een reguliere agrariër heeft geen belang bij het gebruik van dergelijke graslanden. Integendeel, dat kost hem geld, gegeven de huidige verdienmodellen. Dat betekent dat vochtige weidevogelgraslanden niet passen in het huidige regulier agrarisch bedrijf⁶. Het is overbodig daar nog langer over te praten of onderzoek naar te doen.

Maatschappelijk draagvlak

De maatschappij roept om daadwerkelijke stappen voor verduurzaming, verbetering van de biodiversiteit, realiseren van de natuurdoelen en tegengaan van bodemdaling⁷. Geen geschipper in reservaten, waarin de natuur voorop hoort te staan.

Waterland-Oost is een uniek cultuurlandschap en onvervangbaar. Gelet op de ligging in de metropoolregio kan de gemeenschap gemakkelijk worden betrokken bij de instandhouding ervan, zowel voor financiering als vrijwillige inzet van arbeid. De tijd is rijp daarvoor. Verschillende particulieren hebben al grond aangekocht en proberen deze zelf te ontwikkelen tot een weidevogelparadijs.

Provinciaal beleid

Het realiseren van de natuurdoelen binnen NNN is in overeenstemming met uw beleid. Echter bij het huidige agrarisch natuurbeheer zijn niet de natuurdoelen leidend, maar agrarische doelen en aan de voorwaarden voor het realiseren van de natuurdoelen wordt niet voldaan. Duurzaam herstel van de weidevogelpopulatie is alleen mogelijk indien aan alle voorwaarden van goed weidevogelbeheer wordt voldaan, te weten: kruidenrijk grasland, openheid, passende waterstand en adequaat beheer van predatoren⁸. Daar hoort ook een laag bemestingsniveau bij.

U doet wel iets om de doelen te realiseren. Bijvoorbeeld het project Amsterdam Wetlands onder het Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland wordt financieel gesteund (provincie € 5,2 miljoen en LNV € 4 miljoen). Onder dit programma is SBB gestart met een gebiedsgerichte aanpak van (een deel van) Waterland-Oost, zowel binnen als buiten de reservaten. De mogelijkheden voor natuurinclusieve landbouw worden onderzocht. Dat klinkt mooi. Het is misschien nuttig voor het beheer van landbouwgebieden, maar het is niet nuttig voor het beheer van de reservaten. De landbouwdoelen staan nog steeds voorop. Drie (onderzoeks)bureau's zijn ingeschakeld. Wij hebben ook begrepen dat een deel van de weidevogelgraslanden binnen de reservaten wordt ingericht voor het paaien/opgroeien van vissen. Dat betekent dat een deel van het weidevogelgrasland wordt opgeofferd. Het is onduidelijk waarom opeens andere doelen worden gesteld.

Ook komen er voorzieningen voor het inlaten van water uit het Markermeer en de Gouwezee. Overbodig volgens Pieters: voor het realiseren van de huidige natuurdoelen valt er in de wintermaanden voldoende regen dat kan worden gebufferd. Dat moet dan wel gebeuren! Pieters aanpak heeft zich al bewezen, in een ander (particulier) deel van Waterland Oost (ruim 50 hectare). Verder is het inlaten van gebiedsvreemd water niet wenselijk⁹.

⁶ Zie algemene beschrijving van vogelgraslanden op website <https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/index-natuur-en-landschap/natuurtypen/n13-vogelgraslanden/>

⁷ Adviesraad: Kabinet moet bodemdaling in veenweidegebieden tegengaan: 3 september 2020 - <https://www.nu.nl/klimaat/6074953/adviesraad-kabinet-moet-bodemdaling-in-veenweidegebieden-tegengaan.html>

⁸ Overeenkomst verkenningjaar biodiversiteitsdoelen en beheerdoelen binnen het natuurnetwerk Nederland, getekend door alle TBO's Agrarische natuurverenigingen, LTO en GS betreffende de pilots in de Mijzenpolder, Eilandspolder-West en Wormer- en Jisperveld.

⁹ https://m.noordhollandsdagblad.nl/cnt/DMF20200826_20694508/we-wonen-op-18000-hectare-veengrond-in-zaanstreek-waterland-en-het-land-daalt-maar-door-wordt-het-pompen-of-verzuipen-in-laag-holland?utm_source=google&utm_medium=organic: In dit artikel wordt gezegd door Dennis Kos van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier vraagtekens gezet bij de kwaliteit van het Markermeerwater omdat daarin 'meer bicarbonaat zit wat effect heeft op het veen. Veen verbrandt door dat water nog sneller'.

Daarnaast zijn eind 2019/begin 2020 onder uw regie drie pilots gestart met de terreinbeherende organisaties (TBO's), Agrarische Natuurverenigingen en LTO om samen tot oplossingen te komen voor het realiseren van de natuurdoelen in de Mijzenpolder, Eilandspolder-West en Wormer- en Jisperveld. De boeren zijn goed vertegenwoordigd.

Wij zijn ervan overtuigd dat deze pilots niet tot de gewenste oplossing gaan leiden en/of dat de resultaten te lang op zich zullen laten wachten. De evaluatiecriteria moeten nog worden vastgesteld. Er wordt veel gepraat. Wij hebben begrepen dat veehouderij binnen de reservaatgronden mogelijk blijft. Men wil alle partijen ter wille zijn en de kans is groot dat men uitkomt op een compromis waarbij de agrarische belangen zwaarder hebben gewogen dan die van de natuur en waarmee de natuurdoelen en de weidevogels niet worden gered. De ervaring leert dat met deze partijen aan tafel de natuur onvoldoende stem krijgt.

Kortom, er worden door de provincie wel gelden ingezet voor verbetering van natuurwaarden, maar een belangrijk deel daarvan gaat op aan weer meer onderzoek en overleg. Voor wat te doen staat in NNN-gebieden is genoeg kennis en ervaring in huis. Daarvoor is verder onderzoek niet nodig.

Onafhankelijk en duurzaam bedrijfsplan

Het lijkt ons een goed idee het beheer van alle reservaten in Waterland-Oost als een zelfstandige activiteit te zien en daarvoor een onafhankelijk en duurzaam 'bedrijfsplan' te maken.

In dit plan staan de natuur en de natuurdoelen ongeconditioneerd voorop. Er wordt gezocht naar passende verdienmodellen voor degene, die de diensten uitvoert. Immers, de realisering van natuurdoelen zal alleen slagen als de verdiensten redelijk zijn. Het plan wordt opgesteld door onafhankelijke deskundigen.¹⁰

Denkrichtingen voor het plan zijn:

1. Realiseren van de natuurdoelen, deze staan voorop;
2. Inrichting van optimale waterhuishouding;
3. Werken met natuurboeren¹¹ of loonwerkers, die (beheer)taken uitvoeren en daarvoor betaald worden. Zij worden aangestuurd door een 'gebiedsregisseur', die kennis bezit over wat wanneer moet worden gedaan en als geen ander begrijpt hoe de waterhuishouding werkt. Van groot belang is o.a. het bufferen van regenwater, de regenval, temperatuur en gewasgroei. Daarbij kunnen niet altijd de regeltjes worden gevolgd zoals maaien na 15 juni. Ook van belang is dat in de relatie met boeren en loonwerkers wordt geïnvesteerd.
4. Ontpachting en/of aanpassing pachtcontracten. Er wordt zorgvuldig met belangen van agrariërs omgegaan. Deze verschillen per bedrijf en moeten afzonderlijk en met open vizier worden geïnventariseerd.
5. Afzet van natuurgras (bijvoorbeeld verkoop aan Artis, maneges of geitenhouderijen, grondstof voor krachtvoer);
6. Verkoop van CO₂-certificaten vanwege vastlegging van CO₂. Het eerste gecertificeerd CO₂-reductieproject Valuta voor Veen is gestart in Friesland¹².

Het voordeel van het opstellen van een dergelijk bedrijfsplan is dat de exploitatiekosten kunnen worden vergeleken met de huidige overheidsuitgaven voor beheer van reservaten (provincie, LNV en

¹⁰ Mogelijk Wageningen University & Research in samenwerking met lokale adviseurs van particulieren.

¹¹ Volgens Ton Pieters is het waarschijnlijk efficiënter met een loonwerker te werken in plaats van met verschillende boeren omdat dan minder mensen moeten worden aangestuurd. Boeren beschikken meestal niet over aangepaste of gespecialiseerde machines omdat er vaak te kort en te weinig werk is om daarin te investeren. Verder doet een boer het alleen wanneer het hem schikt. Een loonwerker kan in zijn planning meer rekening mee houden met het werk, zeker als hij het vaker heeft gedaan.

¹² <https://www.fmf.frl/nieuws/vvv-van-start/>

SBB). Misschien wordt de exploitatie duurder. Misschien ook niet. Gekeken kan worden naar de kosten die door particulieren worden gemaakt. Met een dergelijk bedrijfsplan in de hand kunnen overheidsuitgaven worden gelegitimeerd. De huidige werkwijze is weinig transparant. Maar het meest belangrijke is dat met het beheer overeenkomstig dit bedrijfsplan de natuurdoelen worden gerealiseerd.

Het op te stellen bedrijfsplan richt zich op het beheer van het reservaatgebied in Waterland-Oost, niet op het voltooiën van het NNN. Het afmaken van het NNN is een ander onderwerp dan het beheer van reservaten. Voor dat doel in Waterland-Oost is het proces inmiddels opgestart en is/wordt afzonderlijk geld door u gereserveerd.

Conclusie en verzoek

De provincie is in gebreke met het nakomen van haar verplichtingen betreffende het beheer van NNN-gebieden. Zij moet in hoog tempo en effectief haar middelen inzetten deze alsnog na te komen. Resultaten van pilots en dergelijke kunnen en hoeven niet worden afgewacht. Er is voldoende kennis in huis om keuzes te maken. Daarom verzoeken wij u te overwegen een opdracht voor het maken van een bedrijfsplan in bovengenoemde zin uit te werken en financieel te ondersteunen. Graag zijn wij bereid daarover mee te denken.

Wij wachten uw reactie met belangstelling af.

Met vriendelijke groet,
Stichting Behoud Waterland

